

Matkaraportti: EU:n Itämeristrategian 7. vuosifoorumi 8.-9.11.2016, Tukholma

Krista Taipale, Janne Tamminen, Jaakko Ranta

Executive summary

Seuraavat asiat nousivat esiin Itämeren alueen tulevaisuuden kuvassa ns. neljäs teollinen vallankumous, ilmastonmuutos, digitalisaation hyötyjen maksimointi, kaupunkien rooli kilpailukyvyyn edistämässä sekä osaavan työvoiman ja investointien houkuttelemisessa, vastaaminen ikääntymisen haasteeseen ja myös ikääntymisen taloudellinen hyödyntäminen (senior economy), demokratian ja nuorten osallistumisen vahvistaminen, bio- ja kiertotalous, Itämeren kestävä kilpailukyky ja turvallisuus. Myös älykkään erikoistumisen merkitys Itämeren kilpailukyvyyn edistämässä nousi vahvasti esiin.

Huomiot ja jatkotoimenpiteet: mitään suuria linjamuutoksia EU:n Itämeristrategian painopisteisiin tai toteuttamisen mekanismeihin ei ollut huomattavissa. Itämeristrategia koetaan edelleen hyvänä välinenä alueellisen yhteistyön edistämässä, Itämeritoimijoiden yhteistyön edistämässä ja vastaamisessa alueen suuriin ongelmiin, kuten Itämeren ympäristön tilaan. Haasteena on pitää yllä ja uudistaa EU:n Itämeristrategian ”tekemisen henkeä ja meininkiä”, ja löytää uusia painopistealueita.

Toimiminen aktiivisesti ja strategisesti EU:n Itämeristrategiaan liittyvissä hankkeissa ja työryhmissä tukee Uudenmaan liiton toimintaa. On Uudenmaan liiton intressien mukaista, että Itämeren alueen makrostrategia ja siihen liittyvä EU-rahoitus (Interreg) siirtyy myös tulevalle EU-ohjelmakaudella.

Komissio halunnee nähdä tulevaisuudessa Itämeren alueiden alueiden ja rahoitusta saavien instanssien kesken tiiviimpää ja tuloshakuisempaa yhteistyötä. Kiertotaloudessa ja biotaloudessa on nyt vetoa ja rahoitusta tarjolla.

Raportti kokonaisuudessaan

EU:n Itämeristrategian vuosifoorumin avausession puhujat edustivat korkeinta mahdollista tasoa eli pääministerit **Stefan Löfven** ja **Juha Sipilä**. EU:n komission puheenvuoron piti aluepolitiikasta vastaava komissaari **Corina Cretu**. Osallistujia oli kaikkiaan n. 1300.

Pääministeri **Stefan Löfven** muisteli Hansaliittoa ja muuta historiallista perintöä Itämeriyhteistyön taustalla, mutta muistutti myös turvallisuustilanteen kehittyneen viime vuosina vaaralliseen suuntaan. Hän korosti, että meidän on työskenneltävä yhdessä yli rajojen, sillä vain keskustelun ja dialogin kautta voimme rakentaa ympäristöstä turvallisempaa. Kestävyyden ja tasa-arvoisuuden hän sanoi olevan kaikkien huulilla. Pohjoismaiden pitää ottaa johtava globaali rooli, esimerkiksi hiilipäästöjen alentamisessa. Itämeri on yksi maailman saastuneimmista merialueista ja vilkkaimmista vesiväylistä. Löfven painotti, että mikään maa ei yksin voi ratkaista ympäristöongelmia. Öljyriippuvuudesta hän totesi, että kaikki öljystä tehtävä tavara on valmistettavissa myös biomassasta. Tärkeää on myös, että kuluttajat edistävät omilla valinnoillaan kestäviä energiamuotoja, digitalisaatiota ja uutta teknologiaa.

Pääministeri **Juha Sipilä** korosti niin ikään digitalisaation vaikutuksia ja mahdollisuuksia: muutokset ovat suurimpia koskaan nähtyjä. Digitalisaatio ja älykkäät teknologiat vaikuttavat myönteisesti myös merenkulkuun ja meriturvallisuuteen. Seuraava Pohjoismaiden ja Baltian ministerikokous keskittyy tähän aiheeseen. Sipilä toi esille myös kestävä kehityksen mukaisen meriteollisuuden, suuren datan (big data) ja tavaroiden internetin (internet of things) sekä kierto- ja biotalouden mahdollisuudet. Resurssit on käytettävä aiempaa tehokkaammin. Myös merten jätekuormitusta on vähennettävä. Muovien ja erityisesti mikromuovien pääsy vesiin on estettävä.

Merenkulun ennustetaan kaksinkertaistuvan vuoteen 2030 mennessä. Myös riskit kasvavat, ja siksi meriturvallisuus ja kestävyysperiaatte ovat avainasemassa, mutta tämä voi olla myös taloudellisesti

kannattavaa. Neljäs teollinen vallankumous vaikuttaa myös merenkuluun, esimerkkinä modernia teknologiaa käyttävät LNG-alukset.

Sipilän mielestä Itämeren turvallisuusympäristössä on pyrittävä vakauteen, mutta Venäjän kanssa on jatkettava dialogia.

EU:n komission kaupunki- ja aluepolitiikasta vastaava komissaari **Corina Cretu** korosti EU:n Itämeristrategian merkitystä ensimmäisen makroaluestrategiana ja siten esimerkkinä Tonavan, Adrian-Joonianmeren ja Alppialueen strategioille sekä koko Euroopalle. Itämeren aluetta hän piti kestäväen kilpailukyvyyn ja innovatiivisuuden edelläkävijänä. Alueella on poliittisia ja taloudellisia haasteita sekä ympäristöön liittyviä, kuten ilmastonmuutos ja Itämeren ekologinen tila. Strategia on tuomassa menestystä mm. innovaatiolähtöisen kasvun, energiaturvallisuuden ja kuljetusyhteyksien osalta. Erityisesti hän painotti älykkään erikoistumisen merkitystä. Komissaari Cretsu ilmoitti, että komissio julkaisee tämän vuoden loppuun mennessä arvioinnin EU:n makroaluepolitiikan kautta saavutetusta lisäarvosta.

Pohjoismaiden Ministerineuvoston pääsihteeri Dagfinn **Høybråten** muistutti Pohjoismaiden ja koko Itämeren alueen erittäin suuresta potentiaalista biotaloudessa. Islannin aloitteesta on perustettu esim. Nordbio-projekti.

Ruotsin maaseutuministeri Sven-Erik **Bucht** korosti Pohjoismaiden vankkaa perinnettä biomassan tuotannossa ja mainitsi 30 % EU:n metsistä olevan Ruotsissa ja Suomessa. Tärkeää on pohtia, mitä muuta kuin sellua ja paperia voidaan tehdä puuraaka-aineesta. Vanha, mutta hyvä esimerkki tästä on Tetra Pak. Tekstiilikuitujen osalla on paljon kehittämismahdollisuuksia vanhojen, kuten viskoosin lisäksi. Puun lisäksi kehityksessä ovat esim. maitopohjaiset kuidut. Resursseja on runsaasti, mutta monia niistä kutsutaan tällä hetkellä jätteiksi. Ruotsin tavoitteena on olla ensimmäinen fossiilisista raaka-aineista vapaa kansakunta.

YK:n agenda 2030:n ja globaalien kestävyys tavoitteiden Itämeren alueelle esitteli neuvonantaja Alan **Atkisson**. Alueellinen yhteistyö on kytkettävä globaaliin kontekstiin ja on osoitettava muutoksen olevan sekä reaalin että realistinen. On myös tärkeää, että ketään ei jätetä sosiaalisen turvallisuuden ja taloudellisten mahdollisuuksien ulkopuolelle; yhtään valtiota, yhtiötä tai kaupunkia ei saa jättää kestäväen kehityksen ulkopuolelle.

EU:n näkymiä vuodelle 2030 esitteli Pawel **Swieboda** European Political Strategy Centrestä. Hän korosti parempaa tiedon hyödyntämistä ja soveltamista sekä muistutti myös geeniteknologian huimasta edistyksestä. Vuoteen 2030 mennessä muutos tulee ainoastaan kiihtymään ja maailma monimutkaistumaan. Mahdollisia läpimurtoja on odotettavissa biotieteiden, robottien ja uusien liiketoimintamallien alueella. CPMR Baltic Sea Commissionin edustajana keskustelussa oli merityöryhmän pj. Tiina Perho, joka nosti esiin kansalaisten mukaan ottamisen Itämeren kehittämistyössä.

EU-Venäjä Naapurisuuspolitiikan osion avasi CBSS:n pj **Sigmundur Arni Stefansson**. HAC Neighboursin järjestämän tilaisuuden, jonka nimekkäimpänä puhujana oli **Paavo Lipponen**

Lipponen totesi suomalaisesta näkökulmasta: toivottavasti koko maailmanjärjestys ei mene uusiksi, sillä vanhakin järjestelmä on olemassa ja monilta osin toimintakykyinen, vaikka esim. sotilaallinen järjestelmä onkin haasteiden keskellä. Pohjoisten alueiden poliittiseen ja taloudelliseen merkitykseen vaikuttavat mm. väestön ikärakenteen muutos ja luonnonvarojen lisääntyvä kysyntä. Hän näki erityisesti Barentsin neuvostolla olevan suuren merkityksen. Talouselämällä on paljon mahdollisuuksia pohjoisilla alueilla ja siihen tarkoitukseen esimerkiksi pohjoisen ulottuvuuden Business Council on hyvä foorumi. Ilmastonmuutoksen osalta Lipponen ilmaisi turhautuneisuutensa, sillä asiasta on ollut paljon puhetta, kokouksia ja sopimuksia, mutta toimeenpano on hidasta. Jäämerellä on ongelmana suuret hiilipäästöt ja saastuttavien polttoaineiden

käyttö, mutta myös Itämerellä olisi saatava loppumaan maatalouden ja asutuskeskusten likavesien joutuminen mereen. Jatkossa on tärkeää myös kytkeä Jäämeri Välimereen liikenneverkon avulla.

Itämerisuurlähettiläs Erja Tikka mainitsi hyvänä esimerkkinä konkreettisesta Itämeriyhteistyöstä taannoisen Suomenlahti-vuoden. Venäjää edustava Igor **Kapyrin** sanoi, että meidän ei kannata odottaa ”parempia aikoja”, vaan tarttua yhteistyöhön jo olemassa olevien rajat ylittävien instrumenttien avulla. Paikalla ollut ”vapaaksi toimittajaksi” esittäytynyt henkilö vaati äänekkäästi useaan kertaan Venäjään kohdistettujen pakotteiden pikaista purkamista.

Union of Baltic Cities ja Brandenburg järjestivät paneelikeskustelun **”Cities and Regions : Drivers or Bystanders in the Baltic Sea Cooperation”**, johon oli pyydetty osallistujat myös BSSSC:sta, jota edusti pääsihteeri Janne **Tamminen** ja CPMR Baltic Sea Commissionista, jonka edustaja oli pj. **Jari Sainio**. Tilaisuuden teemana oli keskustella kaupunkien ja alueiden roolista Itämeren alueen kehittämisessä. Jari Sainio toi esiin alueiden välisen yhteistyön merkityksen erityisesti sellaisissa suurissa liikennehankkeissa, jotka vaikuttavat useisiin Itämeren alueisiin, kuten Helsinki-Tallinna-välinen tunneli. Kaupunkien ja alueiden rooli todettiin tärkeäksi, josta esimerkkinä esimerkiksi EU:n Itämeristrategian lippulaivahankkeet. Tilaisuuden aihe oli sinänsä tärkeä, mutta ongelmana olivat liian lyhyt aika ja käytännössä olematon ohjeistus puhujille (Janne Tammisen huomio).

Itämeristrategian liikenteen vastuualue järjesti liikennehankkeita esittelevän osion, jossa oli mukana Uudenmaan liiton asiantuntija Olli Keinänen. Keinänen esitteli tilaisuudessa NSB Core-hanketta. Hankkeessa kehitetään Pohjanmeri-Itämeri TEN-T-käytävän liikennettä ja maankäyttöä siten, että liikenneinvestoinneista saataisiin mahdollisimman suuri hyöty. Tavoitteena on, että yksittäisten kaupunkien nauhasta muodostuu toiminnallisesti yhtenäinen kokonaisuus. Itämeristrategian liikenteen vastuualuetta pyritään kehittämään alustamaiseen (platform) toimintatapaan, joka tarjoaa yhteistyömahdollisuuksia kaikille sidosryhmille (tutkijat, yritykset, alue- ja paikallishallinto, järjestö- ja kansalaiset).

BSSSC järjesti tiistaina yhteistyössä Union of Baltic Citiesin ja Euroregion Balticin kanssa workshopin aiheenaan nuoriso ja nuorison osallistaminen päätöksentekoon Itämeren alueella. Nuorisoedustajat vaativat omassa päätöslauselmassaan nuorisoedustajien ottamista mukaan kaikille päätöksenteon alueille, eikä vain pelkästään nuorisopolitiikkaan.

Eri järjestöjen edustajat ja lisäksi virkamiehet käyttivät lukuisia kommenttipuheenvuoroja. Melko vallitseva näkemys oli se, että nuoria pyritään kyllä osallistamaan, mutta eri asia on se haluavatko he osallistua päätöksentekoon. Monet olivat myös sitä mieltä, että nuorisofoorumeja ja – valtuustoja on olemassa lukuisia, ne pitäisi vain saada tekemään enemmän yhteistyötä. Itämeren alueen yhteistä nuorisovaltuustoa väläyteltiin ja samanlainen on ollut myös BSSSC:n tavoitelistalla.

Workshop tiivisti hyvin koko foorumin tunnelman. Monet Itämeren alueen ongelmat olisivat ratkaistavissa syventämällä yhteistyötä, mutta eri asia on se kykenevätkö maat löytää yhdessä ratkaisuja ongelmiin. Kysymys Venäjästä ja sen toiminnasta toistui jatkuvasti konferenssin puheenvuoroissa ja käytäväpuheissa. (Jaakko Ranta)

Karolina Skog, Ruotsin ympäristöministeri, painotti Itämeristrategian ”Save the Sea”-osuutta. Hän mainitsi esimerkkinä Pohjoismaiden ministerien sopineen mikromuovien käytön kiellosta kosmetiikkatuotteissa. Hän korosti myös Itämeren luonnetta yhteisönä ja alueen toimijoiden sitoutumista yhteisiin päämääriin Itämeren hyväksi, ”olemme kaikki Itämeristrategian omistajia”. Nuorten ihmisten ääni on saatava kuulumaan Itämeren koskeissa asioissa. Myös Skog muistutti digitaalisten markkinoiden ja start-up yritysten suuresta potentiaalista. Kestävä kulutus ja tuotanto ovat kaikkien vastuulla.

Paavo Lipponen mainitsi loppukeskustelussa, että tutkimus voi auttaa löytämään ratkaisuja. Kuitenkin meidän täytyy olla enemmän tulorientoituneita toimiessamme Itämeren hyväksi.

BDF:n Flemming **Stender** sanoi, että Itämeren ja ympäristön hyväksi on ollut paljon panostuksia, mutta ei vielä yhtä paljon tuloksia. Taloudellisen kehityksen osalta hän muistutti PK-yrityksillä olevan lukuisia kiinnostavia innovaatioita Itämeren alueella. Suurkaupunkien ympärille kehittyvät hubit muodostavat toisiaan hyödyttävän verkoston ja siten kasvualustan uusille innovaatioille.

Helcomin pääsihteeri Monika **Stankiewicz** muistutti Itämeren olevan maailman saastunein merialue, vaikkakin viime vuosikymmeninä on tapahtunut huomattavaa edistystä. Tärkeää on myös se, mitä tapahtuu maalla, esim. ravinnekuormituksen osalta. Tärkein haaste on silti ilmastonmuutos.

Lopuksi Thomas **Ossowski** Saksan ulkoministeriöstä toivotti väen tervetulleeksi kahdeksanteen EU:n Itämeristrategian vuosikonferenssiin Berliiniin 13–14.6.2017.

Raportin laatijat: Janne Tamminen, Krista Taipale ja Jaakko Ranta